

تجدید نظر در اصول و قواعد فهرست نویسی انگلو - امریکن (گزارشی از کنفرانس بین المللی تورنتو، کانادا، ۲۳ تا ۲۵ اکتبر ۱۹۹۷)

رحمت‌اله فتاحی

- مقدمه:** طی دو سه دهه اخیر تغییرات و تحولات گوناگونی در فهرست نویسی توصیفی و نیز در ساختار فهرست کتابخانه‌ها روی داده است: بکارگیری طرح مارک برای ذخیره و تبادل داده‌های کتابشناختی در فهرست نویسی کامپیوتری، تحول چشمگیر فهرست‌های کامپیوتری و ابداع نرم‌افزارهای جدید با انواع تواناییهای جستجو، تحول در شکل منابع اطلاعاتی و پیدایش مواد جدید مانند مواد الکترونیکی چندرسانه‌ای، رشد بی‌سابقه شبکه‌های کتابشناختی و ... هر یک به نوعی موجب ایجاد این تفکر در میان فهرست‌نویسان و طراحان نرم‌افزارهای کتابخانه‌ای شده است که اصول و قواعدی که سالها قبل تدوین شده است نیاز به تغییر یا تجدیدنظر اساسی دارند.
- مقاله‌های انتشار یافته در مجله‌های کتابداری و نیز مشکلات مطرح شده در گروه بحث‌های الکترونیکی (مانند AUTOCAT, USMARC, CO-OPCAT) طی چند سال اخیر بر لزوم این تجدیدنظرها تأکید داشته است. نظر عمومی بر آن است که اصول و قواعد موجود به اندازه کافی انعطاف‌پذیر نبوده و یا مناسب محیط کامپیوتری نیستند.
- مروری بر این نوشته‌ها نشان می‌دهد که برخی از صاحب‌نظران فهرست نویسی خواستار تجدیدنظر و یا تغییر در اصول فهرست نویسی می‌باشند.^۱
- گزارش کنفرانس:** با توجه به این مسایل، کمیته تجدیدنظر در قواعد فهرست نویسی انگلو امریکن (مرکب از چهار کشور امریکا، انگلستان، کانادا، و استرالیا) تصمیم به برگزاری کنفرانس بین المللی اصول و قواعد فهرست نویسی انگلو امریکن نمود.^۲ شیوه یا راهبرد این کنفرانس - که فقط براساس دعوت از پژوهشگران و دست‌اندرکاران زمینه مربوطه بود - با سایر کنفرانسها تفاوتی اساسی داشت: کمیته برگزارکننده ضمن شناسایی افراد مزرد نظر از آنان خواسته بود تا در زمینه‌های بنیادی فهرست نویسی توصیفی مقالاتی را تهیه کنند. مقاله‌ها عبارت بودند از:^۳
- ۱- تاریخچه و اصول قواعد فهرست نویسی انگلو امریکن / توسط مایکل گرمز از دانشگاه ایالتی کالیفرنیا و پتاودی از کتابخانه بریتانیا.
 - ۲- مدل سازی منطق قواعد انگلو - امریکن / توسط تام دلسی از کتابخانه ملی کانادا.
 - ۳- قواعد انگلو - امریکن و تکنولوژی
- فهرست‌های کامپیوتری / توسط رحمت‌اله فتاحی از دانشگاه فردوسی مشهد، ایران.
- ۴- تعریف و توصیف "اثر" / توسط مارتایی از دانشگاه کالیفرنیا، آمریکا.
- ۵- روابط کتابشناختی / شری و لوچی، از دانشگاه سنت‌جان، آمریکا.
- ۶- "محتوا" در مقابل "محمل" / توسط لین‌ها وراث از دانشگاه تورنتو، کانادا.
- ۷- مسایل ویژه پایاندها / توسط جین‌هایرون از کتابخانه کنگره آمریکا و کریستال گراهام از دانشگاه کالیفرنیا، آمریکا.
- ۸- شناسه‌های دسترسی به آثار / توسط رونالد هلگر از دانشگاه بریتیش کلمبیا، کانادا.
- ۹- فراسوی مارک / توسط میک ریبدلی، از دانشگاه بردفورد انگلستان.
- ۱۰- نمایشی از طرح و ساختار و مسایل فهرست‌های کامپیوتری / توسط رحمت‌اله فتاحی، از دانشگاه فردوسی مشهد، ایران.
- مقاله‌های فوق چهارماه پیش از خود کنفرانس در پایگاه الکترونیکی کتابخانه ملی کانادا بر روی اینترنت^۴ گذاشته شده بود تا سایر فهرست‌نویسان در سطح جهان به آنها دسترسی داشته باشند و درباره آنها اظهار نظر کنند. برای این کار، یک گروه بحث الکترونیکی^۵ در اختیار

همگان گذاشته شد تا نظرات خود را درباره تک تک مقاله ها و سایر مسایل مربوط با یکدیگر مبادله کنند. از سخنرانان نیز خواسته شد تا این نظرات را در مقاله نهایی که در خود کنفرانس ارائه می دهند مورد توجه قرار دهند.

کنفرانس در روزهای ۲۳ تا ۲۵ اکتبر تشکیل شد. نکته جالب توجه آن که به جز نه نفر سخنران، از حدود ۶۰ نفر صاحب نظر (اعم از استادان دانشگاه و فهرست نویسان) و نیز ۶ نفر از نمایندگان سیستم های کامپیوتری کتابخانه ای یا شبکه های کتابشناختی مثل (VLS, RLG, VTLS, RLG, OCLC, DR, WL) نیز دعوت به عمل آمده بود تا دیدگاه های این شرکتها را که بیشتر از جنبه عملی مورد نظر بود در مورد مقاله ها اظهار نمایند. این افراد از کشورهای مختلف بودند.

بخش های اساسی کنفرانس که حول محور اصول فهرست نویسی توصیفی دور می زد عبارت بود از:

۱- هدفها و کارکردهای فهرست کتابخانه. آیا هدفهای موجود پاسخگویی نیازهای گوناگون استفاده کنندگان از فهرست می باشند یا نیاز به گسترش بیشتر دارند؟ با توجه به تواناییهای فهرست کامپیوتری و دسترسی به فهرستهای دیگر از طریق شبکه ها، این نتیجه حاصل شد که کارکردهای فهرست کتابخانه بسیار فراتر و گسترده تر از کارکردهای سنتی آن است.

۲- مبنای توصیف. فهرست نویسی بر اساس "ماده در دست" باید صورت گیرد یا "اثر اولیه (اثر مادر)"؟ برای مثال، اثر اولیه را باید مبنای فهرست نویسی قرار داد یا شکل میکروفیش یا الکترونیکی موجود آن را؟

۳- سرشناسه و عنوانهای قراردادی. آیا چنین اصولی همچنان ارزش خود را در محیط کامپیوتری حفظ می کنند یا برای کارایی بیشتر با محیط کامپیوتری نیاز به تغییر و اصلاح دارند؟

۴- ساختار چند سطحی فهرست. آیا ساختار چند سطحی و سلسله مراتبی می تواند پاسخگویی مشکلات توصیف آثار و بازیابی آنها باشد؟ آیا اصول و قواعد موجود در فهرست نویسی توصیفی و از جمله ساختار مارک (MARC) پذیرای این شیوه می باشد؟ آیا ساختار چند سطحی برای نشان دادن رابطه آثار وابسته به هم مناسب تر نیست؟

۵- مشکل نشریه های ادواری. آیا اصول و قواعد موجود در زمینه پیاپیها به تغییراتی نیاز دارند تا مشکل مربوط به توصیف و بازیابی آنها برطرف شود؟ اصولاً مبنای توصیف پیاپیها چیست؟ نخستین شماره یا آخرین شماره؟

۶- اصول یا رهنمودهایی برای نمایش اطلاعات. آیا لازم است اصول یا رهنمودهایی برای نمایش داده های کتابشناختی در فهرستهای کامپیوتری تدوین کرد؟ یا آن که این امر خارج از حوزه قواعد فهرست نویسی توصیفی است و بیشتر مربوط به طراحان نرم افزارها می باشد؟

۷- تا چه اندازه "قواعد فهرست نویسی انگلومریکن" جنبه بین المللی دارد؟ و چگونه می توان این جنبه را تقویت کرد؟

۸- ساختار "قواعد فهرست نویسی انگلومریکن" به چه تغییر و تحولی نیاز دارد تا هم آموزش آن به فهرست نویسان و هم کاربرد آن در فهرست نویسی آسان تر شود؟

نتیجه گیری

در مجموع می توان انتظار داشت که برخی اصطلاحات و تغییرات اساسی که فهرست نویسان سالها مورد نظر داشتند در "قواعد انگلومریکن" اعمال شود و برخی مشکلات موجود در جستجو، بازیابی، و نمایش اطلاعات کتابشناختی برطرف شود.

در پایان کنفرانس، سخنرانان و دیگر اعضای شرکت کنندگان در کمیته های نه گانه به نتیجه گیری از بحثها پرداختند و اهم مطالب را به صورت طرح پیشنهادی به "کمیته مشترک تجدیدنظر در قواعد انگلومریکن" ارائه دادند. همچنین مقرر شد گزارش این کار به طور منظم برای سخنرانان و سایر اعضا ارسال شود.

منابع

Notes and References:

1. Rahmatollah Fatahi "Anglo-American Cataloging Rules: A Literature Review" *Cataloging and Classification Quarterly*, Vol. 40, No 2 (1995): 28-38.
2. International Conference on the Principles and Future Development of AACR. 23-25 October 1997. Toronto, Canada.
3. The Anglo-American Cataloging Rules, Second Edition: Their History and Principles/ Michael Gorman and Pat Oddy
 - Modeling the logic of AACR/ Tom Delsey
 - AACR2 and Catalogue Production Technology: The relevance of Cataloguing Principles to the online environment/ Rahmatollah Fatahi
 - What is a work?/ Martha Yee
 - Bibliographic relationships/ Sherry Vellucci
 - Content versus Carrier/ Lynne Howarth
 - Issues related to seriality/ Jean Hiron and Crystal Graham
 - Access points for works/ Ronald Hagler
 - Beyond MARC/ Mick Ridley
 - Demonstration of OPAC designs
4. [http:// WWW.nlc-bnc.ca](http://WWW.nlc-bnc.ca)
5. AACRCONF @ INFOSERV. nlc-bnc.ca